

پایه آیین‌نامه ثبت و اشاعه پیشنهادها، پایان‌نامه‌ها، رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شماره ۱۹۵۹۲۹/۱ و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶)

کلیه حقوق مادی و معنوی مترتب بر نتایج مطالعات، ابتکارات و نوآوری‌های ناشی از تحقیق موضوع این پایان‌نامه متعلق به دانشگاه آیت‌الله حائری است و هرگونه استفاده از نتایج علمی و عملی این پایان‌نامه برای تولید دانش فنی، ثبت اختراع، ثبت اثر بدیع هنری، هم‌چنین چاپ و تکثیر، نسخه‌برداری، ترجمه و اقتباس و ارائه مقاله در سمینارها و مجلات علمی از این پایان‌نامه منوط به موافقت کتبی دانشگاه آیت‌الله حائری است.

دانشگاه آیت ا... حائری میبد

دانشکده الهیات

پایان نامه

برای دریافت درجه کارشناسی ارشد

فقه و حقوق جزا

عنوان

بررسی تطبیقی شیوه‌های اجرای مجازات سالب حیات

استاد راهنما

دکتر نفیسه متولی زاده نائینی

استاد مشاور

دکتر عباس کلانتری خلیل آباد

پژوهش و نگارش

آناهیتا آیت‌اللهی

اسفندماه ۱۳۹۶

تقدیم به

پیشگاه امام عصر (عج) که با آمدنش عدالت واقعی برقرار می‌گردد.

قدردانی و تشکر

سپاس خداوند را بر آنچه از وجود مبارکش بر ما شناسانده و بر آنچه از شکرش به ما الهام فرموده و بر آن درهای دانش که به پروردگاری‌اش بر ما گشوده است.

پایان‌نامه حاضر در سایه رهنمودهای بی‌شائبه و توجهات بی‌دریغ استاد بزرگوام سرکار خانم دکتر نفیسه متولی زاده نائینی (استاد راهنما) و توصیه‌های ارزنده استاد محترم جناب آقای دکتر عباس کلانتری (استاد مشاور) نگارش یافت از این رو بر خود فرض می‌بینم در همین آغاز از ایشان نهایت سپاس و تشکر را داشته باشم.

همچنین لازم می‌دانم از تمامی اساتید ارجمند خود در طول مدت تحصیل قدردانی کنم.

چکیده

مجازات سالب حیات قدمتی به طول خلقت انسان دارد. در تمام ادوار و ملت‌ها این مجازات وجود داشته است. در هر منطقه و مکانی که اعمال حاکمیت دولت مطرح نبوده مجازات‌ها خودسرانه و به صورت انتقام‌های فردی و حتی به شیوه‌های ناجوانمردانه اعمال می‌شده؛ ولی در مکان‌ها و دوره‌هایی که حاکمیت دولت وجود داشته شیوه‌های اجرای این مجازات تا حدودی عادلانه‌تر بوده است. در مقررات کیفری کشور ما مصادیق مجازات‌های سالب حیات عبارت‌اند از: اعدام، قصاص، صلب و رجم. با مطالعه منابع فقهی و نظریات مشهور فقهای شیعه، این نکته حاصل می‌شود که شیوه‌های اجرای این مجازات در منابع فقهی با شیوه‌های رایج امروز تا حدی تفاوت داشته است. در این پژوهش که با روش توصیفی تحلیلی به بررسی شیوه‌ها و طرق اجرای این مجازات‌ها در کتب فقهی و هم‌چنین در قوانین جزایی جدید و قبلی پرداخته‌شده، در پی بررسی علل این تفاوت‌ها و کشف هدف قانون‌گذار از تدوین این قوانین می‌باشد. در قانون مجازات در برخی از موارد شیوه‌های بیان‌شده با شیوه‌های فقهی متفاوت می‌باشد. با این تفاوت شبیه‌ای حاصل می‌شود که قانون‌گذار ما به‌عنوان مقنن یک کشور اسلامی و متکی بر فقه شیعه طرق اجرای مطرح‌شده در اسلام را نادیده گرفته است. بی‌شک راهگشای اصلی ما در یافتن پاسخ این مهم عنصر اجتهاد و بررسی تأثیر زمان در اجرای مجازات‌ها می‌باشد زیرا با توجه به مفتوح بودن باب اجتهاد در مکتب تشیع، به فقها اجازه داده‌شده که بتوانند احکام دین را متناسب با شرایط زمان، مکان و سایر عوامل دیگر قابل تغییر و تبدیل بدانند. شرایط حاکم در جوامع فعلی و قوانین و مقررات بین‌المللی، گسترش رسانه‌ها و سایر عوامل دیگر سبب شده که اجرای برخی از مجازات‌ها به شیوه‌های منصوص شرعی موجب وهن اسلام و واکنش سریع افکار عمومی و نهادهای بین‌المللی بشود. علاوه بر این شیوه‌های مطرح در فقه طریقت داشته و هدف اصلی شارع از هاق نفس می‌باشد؛ بنابراین می‌توان به‌تناسب زمان و رشد فناوری از شیوه‌ها و ابزار جدید بهره برد و قانون‌گذار نه‌تنها متهم به عدم رعایت احکام اسلامی نمی‌باشد، بلکه مستحق تائید و تحسین می‌باشد.

کلمات کلیدی: شیوه اجرا، مجازات سالب حیات، اعدام، حد، فقه

فهرست مطالب

مقدمه.....	۱
طرح تحقیق.....	۲
الف- بیان مسئله.....	۲
ب- ضرورت تحقیق.....	۳
ج- سؤالات تحقیق.....	۳
د- فرضیات تحقیق.....	۴
ه- اهداف تحقیق.....	۴
و- روش تحقیق.....	۴
ز- ساختار تحقیق.....	۴
فصل اول: مفاهیم و کلیات.....	۵
۱-۱- جرائم مستوجب قصاص نفس.....	۶
۱-۱-۱- قصاص در لغت.....	۸
۱-۱-۲- قصاص در اصطلاح.....	۸
۱-۲-۱-۱- قصاص در اصطلاح فقه.....	۸
۱-۲-۱-۲- قصاص در اصطلاح حقوق.....	۸
۲-۱- جرائم حدی.....	۹
۱-۲-۱- حد در لغت.....	۹
۲-۲-۱- حد در اصطلاح.....	۹
۱-۲-۲-۱- حد در اصطلاح فقه.....	۱۰
۲-۲-۲-۱- حد در اصطلاح حقوق.....	۱۰
۳-۲-۱- مصادیق جرائم حدی.....	۱۰
۱-۳-۲-۱- جرائم جنسی.....	۱۰

- ۱-۱-۳-۲-۱-۱-زنا.....۱۱
- ۱-۱-۱-۳-۲-۱-۱-زنا در لغت ۱۱
- ۲-۱-۱-۳-۲-۱-۱-زنا در اصطلاح.....۱۱
- ۱-۲-۱-۱-۳-۲-۱-۱-زنا در اصطلاح فقه.....۱۱
- ۲-۲-۱-۱-۳-۲-۱-۱-زنا در اصطلاح حقوق.....۱۱
- ۳-۱-۱-۳-۲-۱-۱-زناى مستوجب حد سلب حیات ۱۲
- ۱-۳-۱-۱-۳-۲-۱-۱-زناى محصنه ۱۲
- ۲-۳-۱-۱-۳-۲-۱-۱-زنا با محارم.....۱۳
- ۳-۳-۱-۱-۳-۲-۱-۱-زناى فرد غیرمسلمان با زن مسلمان.....۱۴
- ۴-۳-۱-۱-۳-۲-۱-۱-زناى به عنف و اکراه.....۱۵
- ۲-۱-۳-۲-۱-۱-لواط ۱۶
- ۱-۲-۱-۳-۲-۱-۱-لواط در لغت ۱۶
- ۲-۲-۱-۳-۲-۱-۱-لواط در اصطلاح فقهی.....۱۷
- ۳-۲-۱-۳-۲-۱-۱-مستند شرعی حکم لواط ۱۸
- ۴-۲-۱-۳-۲-۱-۱-لواط در اصطلاح حقوق.....۱۸
- ۲-۳-۲-۱-۱-جرائم علیه دین و مقدسات ۱۹
- ۱-۲-۳-۲-۱-۱-ارتداد ۱۹
- ۱-۱-۲-۳-۲-۱-۱-ارتداد در لغت ۲۰
- ۳-۱-۲-۳-۲-۱-۱-ارتداد در اصطلاح فقه.....۲۰
- ۴-۱-۲-۳-۲-۱-۱-ادله شرعی ارتداد ۲۱
- ۵-۱-۲-۳-۲-۱-۱-ارتداد در قانون ۲۲
- ۲-۲-۳-۲-۱-۱-سب النبى ۲۲
- ۱-۲-۲-۳-۲-۱-۱-سب در لغت ۲۲
- ۲-۲-۲-۳-۲-۱-۱-سب در اصطلاح.....۲۳

۳۴	۲-۳-۱- تعزیر در اصطلاح
۳۵	۱-۲-۳-۱- تعزیر در اصطلاح فقه
۳۵	۲-۲-۳-۱- تعزیر در اصطلاح حقوق
۳۵	۳-۳-۱- مبنای مجازات سالب حیات به‌عنوان مجازات تعزیری
۳۷	۴-۳-۱- برخی از موارد اعدام تعزیری در قوانین مختلف
۴۰	فصل دوم: شیوه‌های اجرای مجازات‌های سالب حیات
۴۱	۱-۲- قصاص نفس
۴۲	۱-۱-۲- رعایت مماثله و ادله آن
۴۴	۲-۱-۲- عدم رعایت مماثله و ادله آن
۴۷	۳-۱-۲- دیدگاه قانون مجازات اسلامی
۴۸	۴-۱-۲- شرایط و مقررات عملی اجرای مجازات قصاص نفس
۴۸	۱-۴-۱-۲- درخواست ولی یا اولیاء دم بزه دیده و اذن آن‌ها در اجرای قصاص
۴۹	۲-۴-۱-۲- لزوم استیذان از رهبری در اجرای قصاص
۵۰	۳-۴-۱-۲- حضور دو شاهد
۵۰	۴-۴-۱-۲- اجرای علنی قصاص نفس
۵۱	۲-۲- حدود
۵۲	۱-۲-۲- زنا
۵۲	۱-۱-۲-۲- مجازات قتل (گردن زدن با شمشیر)
۵۲	۱-۱-۱-۲-۲- زنا با محارم
۵۴	۲-۱-۱-۲-۲- زنا کافر ذمی با زن مسلمان
۵۵	۳-۱-۱-۲-۲- زنا به عنف و اکراه
۵۶	۲-۱-۲-۲- مجازات رجم (سنگسار)
۵۶	۱-۲-۱-۲-۲- زنا با زن پدر
۵۷	۲-۲-۱-۲-۲- زنا محسن و محصنه

- ۳-۲-۱-۲-۲-۲-۲ شرایط و کیفیت اجرای رجم از دیدگاه فقه ۵۷
- ۴-۲-۱-۲-۲-۲-۲ شرایط و کیفیت اجرای حد رجم در قانون مجازات ۶۲
- ۲-۲-۲-۲-۲ لواط ۶۴
- ۱-۲-۲-۲-۲-۲ شیوه اجرای حد لواط در روایات و متون فقهی ۶۴
- ۲-۲-۲-۲-۲ اجرای علنی حد لواط ۶۶
- ۳-۲-۲-۲-۲ شیوه اجرای حد لواط در قانون مجازات ۶۷
- ۳-۲-۲-۲-۲ ارتداد ۶۸
- ۴-۲-۲-۲-۲ سب النبی ۶۹
- ۱-۴-۲-۲-۲-۲ قتل دشنام دهنده بدون نیاز به اذن امام ۶۹
- ۲-۴-۲-۲-۲-۲ قتل دشنام دهنده با اذن امام ۷۰
- ۵-۲-۲-۲-۲-۲ محاربه ۷۰
- ۱-۵-۲-۲-۲-۲ شیوه تعیین حد محارب در اقوال فقها ۷۱
- ۲-۵-۲-۲-۲-۲ شیوه تعیین حد محارب در قانون مجازات اسلامی ۷۳
- ۳-۵-۲-۲-۲-۲ بررسی مجازات صلب ۷۳
- ۱-۳-۵-۲-۲-۲ روایات وارده در مورد صلب ۷۴
- ۲-۳-۵-۲-۲-۲ نظرات فقها در مورد نحوه صلب ۷۴
- ۳-۳-۵-۲-۲-۲ مدت زمان باقی ماندن مصلوب بر صلیب ۷۴
- ۴-۳-۵-۲-۲-۲ آب و غذا رساندن به مصلوب ۷۵
- ۵-۳-۵-۲-۲-۲ زنده ماندن مصلوب پس از مدت مقرر ۷۵
- ۶-۳-۵-۲-۲-۲ صلب در قانون مجازات اسلامی ۷۶
- ۶-۲-۲-۲-۲ حد افساد فی الارض ۷۷
- ۷-۲-۲-۲-۲ حد بغی ۷۸
- ۱-۷-۲-۲-۲-۲ ابزارها و شیوه‌های جنگ با بغات از دیدگاه فقه ۷۸
- ۲-۷-۲-۲-۲-۲ دیدگاه قانون مجازات اسلامی ۷۸

- ۱۰۴-۳-۵-۱-۱-۱- مفهوم تأثیر ۱۰۴
- ۱۰۴-۳-۵-۱-۱-۱- تأثیر به معنای تغییر و نسخ احکام الله واقعی ۱۰۴
- ۱۰۵-۳-۵-۱-۱-۲- تأثیر به معنای تطبیق احکام دینی بر تمدن جدید و نیازهای واقعی انسان ۱۰۵
- ۱۰۵-۳-۵-۱-۲- معیارهای تأثیرگذاری زمان بر قوانین ۱۰۵
- ۱۰۵-۳-۵-۱-۲-۱- احکام حکومتی و اجتهاد ۱۰۵
- ۱۰۷-۳-۵-۱-۲-۱-۱- نمونه‌هایی از حکم حکومتی به‌وسیله پیامبر (ص) ۱۰۷
- ۱۰۸-۳-۵-۱-۲-۲- نمونه‌هایی از حکم حکومتی به‌وسیله ائمه (ع) ۱۰۸
- ۱۰۹-۳-۵-۱-۲-۳- نمونه‌هایی از حکم حکومتی به‌وسیله فقها ۱۰۹
- ۱۱۰-۳-۵-۱-۲-۲- احکام ثانوی ۱۱۰
- ۱۱۰-۳-۵-۱-۲-۳- ملاک‌های احکام و امکان فهم فلسفه مجازات‌ها ۱۱۰
- ۱۱۳-۳-۵-۱-۲-۴- نقش عقل در فهم شریعت ۱۱۳
- ۱۱۴-۳-۵-۱-۳- نمونه‌هایی از تأثیرگذاری زمان بر امور جزایی ۱۱۴
- ۱۱۴-۳-۵-۱-۳-۱- قرآن کریم ۱۱۴
- ۱۱۵-۳-۵-۱-۳-۲- سیره رسول خدا در امور جزایی ۱۱۵
- ۱۱۷-۳-۵-۱-۳-۳- سیره حضرت علی (ع) در امور جزایی ۱۱۷
- ۱۱۸-۳-۵-۱-۳-۴- دیدگاه فقها ۱۱۸
- ۱۲۰-۳-۵-۱-۳-۵- اصولی از قانون اساسی ۱۲۰
- ۱۲۱-۳-۵-۲- منافات حوزه حقوق بشر و کرامت انسان با شیوه اجرای برخی مجازات‌ها ۱۲۱
- ۱۲۲-۳-۶- شیوه‌های جدید سلب حیات از محکومان ۱۲۲
- ۱۲۲-۳-۶-۱- اهدای اعضا ۱۲۲
- ۱۲۴-۳-۶-۱-۱- جایگاه رضایت اولیای دم در اجرای این شیوه ۱۲۴
- ۱۲۴-۳-۶-۱-۲- جایگاه رضایت جانی در اجرای این شیوه ۱۲۴
- ۱۲۵-۳-۶-۱-۳- مزایای بهره‌گیری از شیوه اهدای عضو در اجرای قصاص نفس ۱۲۵
- ۱۲۶-۳-۶-۲- اعدام بدون درد ۱۲۶

- ۱۲۸.....۳-۶-۳- اعدام با ابزارهای جدید
- ۱۲۹.....۳-۶-۳-۱- اتاق گاز (گاز مرگبار)
- ۱۲۹.....۳-۶-۳-۲- تزریقات مرگبار
- ۱۳۰.....۳-۳-۶-۳- سندلی الکترونیکی
- ۱۳۲.....نتیجه‌گیری و پیشنهادها
- ۱۳۵.....منابع و مأخذ

مقدمه

مجازات‌های سالب حیات از جمله قدیمی‌ترین و شدیدترین مجازات‌ها در تمام ادوار و ملل می‌باشند. شیوه‌های اجرای این‌گونه مجازات‌ها در اعصار گذشته بیشتر جنبه شکنجه و آزار و اذیت داشته است. در حالی که هدف از اجرای این‌گونه مجازات‌ها تنها شکنجه مجرم نمی‌باشد بلکه هدف اصلی، ارباب ساین و پیش‌گیری از وقوع جرم‌های بعدی در آینده می‌باشد.

شیوه و شکل اجرای این‌گونه مجازات‌ها در زمان فعلی ما از اهمیت بسیار بیشتری برخوردار گشته است؛ زیرا به مجرم صرف‌نظر از جرم ارتکابی‌اش به‌منزله یک انسان و دارای حقوق انسانی و کرامت ذاتی نگاه کرده می‌شود.

مجازات‌های سالب حیات در دهه‌های اخیر به‌عنوان مجازات ناقض حقوق بشر در بسیاری از کشورها یکی پس از دیگری لغو شده است. در سایر کشورهایی هم که هنوز این مجازات اجرا می‌شود تحت تأثیر افکار عمومی و فشارهای بین‌المللی، شیوه اجرایشان به سمت شیوه‌های نوین و عادلانه پیش رفته است و اجرا می‌شود.

در کشور ما با توجه به اسلامی بودن و تدوین قوانین بر اساس آموزه‌های دین مبین اسلام و پیروی از مکتب و فقه امامیه، شیوه‌های اجرای این مجازات دارای طرق و روش خاصی بوده است؛ اما کشور ما نیز به تأثیرات جهانی و قواعد بین‌المللی، بی‌توجه نبوده و در قانون مجازات اسلامی اخیرالتصویبمان شاهد تغییر و بعضاً حذف شیوه‌های اجرای قانون سابق هستیم که با شیوه‌های مطرح در متون اسلامی نیز متفاوت است.

در این تحقیق در پی بررسی تطبیقی مجازات‌های سالب حیات و شیوه‌های اجرای آن‌ها در فقه و قانون هستیم؛ و به بررسی عنصر اجتهاد به‌عنوان ویژگی مهم مکتب تشیع، نقش و جایگاه عنصر زمان در تغییر این شیوه‌های اجرا می‌پردازیم.

مسئله نحوه هماهنگی حقوق با فقه اسلامی از یک‌سو و مقتضیات زمان از سوی دیگر دغدغه اصلی همه مصلحان مسلمان در قرن حاضر بوده است زیرا ایجاد هرگونه تغییر و تحول در نظام حقوقی کشور و سوق دادن آن به سوی حاکمیت قوانین و شیوه‌های دادرسی اسلامی اگر با بصیرت کافی نسبت به نظام حقوقی اسلام از یک‌سو و شناخت کامل از تحولات و تغییراتی که در عصر حاضر در ساختار جوامع صورت گرفته است از سوی دیگر همراه نباشد راه به‌جایی نبرده و درنهایت یک نظام حقوقی پویا و مستقل مبتنی بر احکام اسلام و متناسب

با مقتضیات زمان، بر جامعه حاکم نخواهد شد و دستگاه قضایی کشور نیز نخواهد توانست چنانچه باید رسالت خود را در حاکمیت قسط و عدل بر جامعه ایفا نماید.

هر قانونی که بدون توجه به مقتضیات زمانی و مکانی آن تدوین گردد اگرچه در اصل از یک نظام حقوقی قدرتمند مانند اسلام ریشه گرفته باشد، به دلیل ناهمگونی با بستر اجرایی خود نه تنها در مرحله اجرا در دادگاهها با مشکل مواجه می‌شود و در نتیجه دائماً نیازمند تغییر و تبدیل خواهد بود بلکه پس از مدتی اصل آن نظام حقوقی که قانون مبتنی بر آن تدوین شده است ارزش و اعتبار خود را از دست می‌دهد.

از این رو باید چاره‌ای اندیشید و دست به تدوین و تبیین اصول اساسی قوانین جزایی و سایر قوانین اجتماعی اسلام زده و تأثیر مقتضیات زمان را در آنها مشخص نماییم تا در پی آن بتوانیم نظام حقوقی مقتدر و قدرتمند را بر اساس احکام الهی اسلام، بنیان نهیم و آن را در مقابل سایر نظام‌های حقوقی جهان با قدرت مطرح سازیم.

طرح تحقیق

الف - بیان مسئله

مجازات سالب حیات قدمتی به طول خلقت انسان دارد. در تمام ادوار و ملت‌ها این مجازات وجود داشته است. در هر منطقه و مکانی که اعمال حاکمیت دولت مطرح نبوده مجازات‌ها خودسرانه و به صورت انتقام‌های فردی و حتی به شیوه‌های ناجوانمردانه اعمال می‌شده؛ ولی در مکان‌ها و دوره‌هایی که حاکمیت دولت وجود داشته شیوه‌های اجرای این مجازات تا حدودی عادلانه‌تر بوده است.

در مقررات کیفری کشور ما مصادیق مجازات‌های سالب حیات عبارت‌اند از: اعدام، قصاص، صلب و رجم. با مطالعه منابع فقهی و نظریات مشهور فقهای شیعه، به این نکته پی می‌بریم که شیوه‌های اجرای این مجازات در منابع فقهی با شیوه‌های رایج امروز تا حدی تفاوت داشته است. در فقه روش‌های دیگری وجود دارد که بعضاً انتخاب آن‌ها با قاضی است برای مثال در مورد شیوهی اجرای حد لواط آمده است که امام مخیر است بین ضربه زدن با شمشیر، سوزاندن، سنگسار، انداختن از بلندی با دست و پای بسته، خراب کردن دیوار بر سر او یا جمع یکی از این شیوه‌ها با سوزاندن. قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ در ماده ۲۳۴ حد لواط را اعدام بیان کرده است. در شیوه اجرا و مجازات سایر جرائم سالب حیات نیز چنین تمایز و تعارضی دیده می‌شود. به طور مثال مجازات قصاص در قتل عمدی امروزه به وسیله به دار آویختن اجرا می‌شود در صورتی که اکثریت فقها موافق با قصاص قاتل با شمشیر هستند. برخی از فقها نیز حتی تصریح کرده‌اند که قصاص به شیوه به درآویختن مجاز نمی‌باشد زیرا در شیوهی شمشیر زدن خون از بدن فرد سریع‌تر و راحت‌تر خارج شده و فرد جانی کمتر زجر

می‌کشد در صورتی که در سایر شیوه‌ها خون در بدن می‌ماند و قدرت و حیات با وجود خون باقی است و فرآیند جان دادن با مدت‌زمان بیشتری همراه است.

در این پژوهش با تکیه بر منابع فقهی و حقوقی کارآمد و اهمیت و جایگاه مقتضیات زمان در پی بررسی جامع و تطبیقی شیوه‌های اجرای مجازات‌های سالب حیات و یافتن چرایی تفاوت‌هایی هستیم که در رابطه با این موضوع در قانون مجازات اسلامی و منابع فقهی به چشم می‌خورد.

امروزه از یک‌طرف با توجه به موج ایرادات و شبهاتی که جوامع بین‌المللی و مکاتب مختلف به این نوع مجازات و شیوه‌های اجرای آن می‌گیرند و از طرف دیگر با توجه به اهمیت و ضرورتی که وجود این نوع مجازات‌ها و احکام برای جوامع دارند لازم است پژوهش و مطالعه‌ای در این باب صورت بگیرد و شیوه‌های صحیح اجرای این مجازات در فقه اسلامی و مکتب اهل‌بیت و همچنین در قوانین جزایی مورد بررسی قرار گیرد.

ب- ضرورت تحقیق

با توجه به این مهم که برقراری عدالت جز در سایه اجرای صحیح قوانین الهی ممکن نمی‌باشد. بررسی شیوه‌های اجرای مجازات سالب حیات به‌عنوان شدیدترین مجازات موجود در همه ادیان، ادوار و ملل و انتخاب بهترین شیوه آن ضروری به نظر می‌رسد. بالأخص در زمان کنونی و فشارهای موجود از جانب سازمان ملل که بسیاری از شیوه‌های اجرای مطروحه در اسلام را ناقص مقررات حقوق بشر می‌داند.

علاوه بر این امکان‌سنجی اجرای این مجازات با شیوه‌های پیشنهادی نوین و به‌وسیله ابزار مدرن ضروری و پرکاربرد به نظر می‌آید.

ج- سؤالات تحقیق

سؤال اصلی:

شیوه‌های اجرای مجازات سالب حیات در فقه و حقوق کدام اند؟

سؤالات فرعی:

۱- جرائم مستوجب مجازات سالب حیات در فقه و حقوق کدام اند؟

۲- تفاوت شیوه‌های اجرای مجازات سالب حیات از دیدگاه فقه و حقوق و دلیل آن چیست؟

د- فرضیات تحقیق

فرضیه اصلی:

شیوه‌های اجرای مجازات سالب حیات در فقه عبارت‌اند از گردن زدن با شمشیر، سنگسار، اعدام، صلب و... و از نظر حقوق اعدام می‌باشد.

فرضیات فرعی:

۱- برای جنایات علیه نفس و برخی از جرائم حدی و تعزیری مجازات سالب حیات در فقه و قانون مجازات اسلامی پیش‌بینی شده است.

۲- در شیوه‌های اجرای برخی از مجازات‌های سالب حیات تفاوت‌هایی در فقه و حقوق دیده می‌شود از جمله وسیله مورد استفاده که هر کدام بنا بر مصلحت و مقتضیات زمان در نظر گرفته شده است.

ه- اهداف تحقیق

هدف اصلی از این پژوهش بررسی دلایل تمایزات و تفاوت‌های موجود در قانون مجازات اسلامی با متون فقهی و اسلامی در نحوه اجرای مجازات‌های سالب حیات و نقش و جایگاه عنصر زمان به‌عنوان عنصر اصلی این تغییر است.

و- روش تحقیق

روش تحقیق در این پژوهش توصیفی تحلیلی بوده و روش جمع‌آوری مطالب، کتابخانه‌ای است و از کتب، مقالات، پایان‌نامه‌ها و نرم‌افزارهای مختلف فقهی در جهت تبیین موضوع استفاده شده است.

ز- ساختار تحقیق

این پژوهش متشکل از سه فصل می‌باشد. در فصل اول به مفاهیم و کلیات پرداخته شده است.

فصل دوم حاوی بررسی تطبیقی شیوه‌های اجرای هر کدام از مجازات‌های سالب حیات در فقه و قانون است.

در فصل سوم به بررسی نقش زمان، عنصر اجتهاد و احکام حکومتی در تغییر شیوه‌های اجرای مجازات سالب حیات پرداخته شده است. علاوه بر این شیوه‌های پیشنهادی و مدرن اجرای این مجازات بر اساس استفتائات فقهی معاصر بیان شده است.

فصل اول: مفاهیم و کلیات

مجازات‌های سالب حیات پیشینه‌ای دیرینه دارند. هدف از این دسته مجازات‌ها، سلب حیات مجرمان می‌باشد که به پاک کردن جامعه از لوث وجود مجرمان خطرناک می‌انجامد. در حقوق ایران ضمانت اجرای سالب حیات بسته به نوع و یا کیفیت اجرائشان با اصطلاحات متفاوتی چون اعدام، قصاص نفس، رجم و قتل مطرح شده و به لحاظ حقوقی تفاوت‌های بنیادینی دارند. جرایم مستوجب سلب حیات در حقوق کیفری اسلام به سه دسته تقسیم می‌شوند.

دسته اول: جرائمی که موجب قتل عمدی اشخاص شده و در نتیجه شخص مجرم مستحق قصاص نفس می‌شود.

دسته دوم: جرائم حدی هستند یعنی جرائمی که شارع مقدس در یکی از دو منبع اساسی حقوق اسلامی (کتاب یا سنت) مجازات خاصی (حدود) را برای آن‌ها تعیین کرده و قاضی نمی‌تواند از محدوده آن مجازات خارج شود، بلکه باید دقیقاً طبق همان دستور و در چارچوب همان قانون، مجازات را اعمال نماید.

دسته سوم: جرائم تعزیری خاصی هستند که طبق نظر برخی از حقوقدانان اسلامی مستوجب اعدام است.

۱-۱- جرائم مستوجب قصاص نفس

کیفر قصاص کار ویژه اسلام نبود بلکه ادیان دیگر همچون یهود و نصارا نیز به این دستور پایبند بوده‌اند. با این تفاوت که یهود تنها به قصاص و نصارا نیز به عفو یا گرفتن دیه اعتقاد داشتند. اسلام در میان دو نگرش مزبور از یک سو تعیین و انحصاری بودن قصاص را که در آیین یهود وجود داشت از میان برد و از دیگر سوی، راه را برای گزینه گذشت در برابر گرفتن دیه از سوی اولیای دم باز گذاشت. به دیگر سخن راه کار اسلام آمیزه‌ای از دو شیوه پذیرفته شده از سوی یهود و نصارا است.^۱

با تشریح قصاص، یکی از اصول مهم حقوق جزا یعنی اصل شخصی بودن مجازات تثبیت شد؛ زیرا قبل از تشریح قصاص، اولیای دم نه تنها شخص جانی، بلکه خانواده و حتی خویشان و قبیله وی را در معرض حملات تلافی جویانه قرار می‌دادند و چه بسا در مقابل خون یک نفر، ده‌ها و صدها نفر جان می‌باختند و قبیله و قومی مورد هجوم قرار می‌گرفتند و با نزول آیه قصاص فقط شخص جانی مسئول شناخته شد و مجازات فقط باید بر او اعمال می‌شد؛ بنابراین با تشریح قصاص روح تازه به کالبد جامعه دمیده شد. شاید بدین سبب است که خداوند فرمود: «ولکم فی القصاص حیاة یا اولی الالباب: قصاص موجب حیات شماسست ای خردمندان» زیرا امنیت جامعه تأمین می‌شود و دیگر افراد جامعه که از منسوبین قاتل هستند جانشان حفظ می‌شود.

^۱ ابراهیم پور لیالستانی، حسن، اهداف و مبانی مجازات در دو رویکرد حقوق جزا و آموزه‌های دینی، دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه، قم، ۱۳۸۷، ص